

Svojstvenost apokalipse v Bibliji

NASTANEK APOKALIPTIČNE LITERATURE

Literarna zvrst apokalipse se je razvila v Bibliji postopoma in glede na Judom okoliške narode zelo pozno. To se je zgodilo najverjetneje v času babilonske sužnosti, se pravi okoli 6. in 5. stoletja pred Kristusom, in sicer v glavnem pri velikih prerokih. Prejšnji preroki pa tudi Mojzesova postava so bili nezaupljivi do podob angelov, saj bi lahko znova zavedle Izraelce v mnogoboštvo, ker bi jih pač imeli za božanska bitja. Šele, ko so veliki preroki (Drugi Izaija, Ezekiel in Daniel) utrdili judovski monoteizem, so angelska bitja postala nemoteča in se začno v Bibliji pojavljati brez zadreg. Tako apokaliptično literaturo in preroke povezuje predvsem zanimanje za angele, družji pa jih tudi simbolični jezik ter oznanjevanje dneva sodbe. Skupne teme so še prihajajoči zlati časi in vstajenje mrtvih, celo uporaba tuje mitologije in vera v božjo navdihnjenost njihovih del. V preroških knjigah in apokalipsah se opazi močna navezanost na Toro, se pravi na Božjo postavo. Na mnogih mestih se tako omenjata Mojzes in zgodovina izvoljenega ljudstva.

Najbolj vidni apokaliptični deli v preroških knjigah so Izaija 24–27; 56–66, Ezekiel 38–39,

Zaharija 1–8, Joel 3. S tem pa je pogostokrat izrečena trditev, da je Danielova knjiga prva **biblična** apokalipsa, **ovržena** (vsaj deloma). Ugotovimo lahko, da je bila apokaliptična **literarna** zvrst (oziroma vsaj nekateri njeni bistveni elementi) globoko vkoreninjena že ob koncu babilonskega suženjstva.

Na nastanek apokaliptične književnosti je pomembno vplival prerok Ezekiel, saj se pri njem že pojavi zasuk k individualnemu povračilu ob koncu sveta: "Vi pa pravite: »Zakaj tudi sin ne nosi očetove krivde?« Sin je vendar ravnal po pravu in pravičnosti, držal se je vseh mojih zakonov in jih izpolnjeval: zagotovo bo živel. Duša, ki greši, umre." (Ezk 18,19–20.) Sodba bo torej individualna, krivda očeta ne bo več visela nad sinom kot Damoklejev meč.

Pri Ezekielu se pojavita tudi simbolizem in metaforika, ki sta značilni za apokalitično književnost nasploh: "Videl sem: glej, nevihtni veter je prihajal s severa, velik oblak in plapolajoč ogenj in okrog njega sijaj; iz njegove srede nekakšno iskrenje, iz srede ognja. Iz njegove srede pa podobe štirih živih bitij. Tole je bil njihov videz: imela so človeško podobo; vsako je imelo štiri obraze in vsako štiri peruti. Njihove noge so bile ravne in stopala njihovih nog kakor telečje

stopalo; lesketala so se kakor glajen bron /.../" (Ezk 1,4–7.) Ezekiela odlikuje zaupnost podatkov ter sanje, prek katerih pride do vizij. Najpomembnejši pa sta poglavji 38 in 39, ki opisujeta vojno med Gogom in božjo vojsko. To je strahoten boj, v katerem je absolutni zmagovalec z božjo pomočjo izraelsko ljudstvo. Gog je skrivnostna sila, ki se upa upreti božjemu ljudstvu in bi jo zato lahko enačili s Satanom, vendar je Gog na tem mestu omenjen bolj kot vladar Izraelu sovražne vojske. Boj – ob trdnem premisleku – vseeno nima eshatoloških razsežnosti (kar je značilno za apokaliptiko); Gogova smrt in obsodba sta prikazani zgodovinsko in ne nadčasovno. Seveda pa se moramo pri tem zavedati, da se je apokaliptika razvijala počasi – nanjo je tako gotovo vplival Ezekilov pogled na vojno, kot je prikazan v poglavjih 38–39, s tem da so mu apokaliptiki dodali še eshatološke razsežnosti.

Pomemben Zaharijev vpliv prepoznavamo v "povečanem zanimanju za angelologijo in vlogo, ki jo igra Satan kot nasprotnik". Pomen satana kot nasprotnika v preroški literaturi se vidi predvsem v dejstvu, da njegovo ime ni zapisano kot osebno lastno ime: "Nato mi je pokazal Ješua, velikega duhovnika. Stal je pred GOSPODOVIM angelom, na njegovi desni pa je stal satan, da bi ga tožil." (Zah 3,1.) Počasni razvoj angelologije kaže tudi satanov zdrs na lestvici angelov: najprej je bil samo skušnjavec (od tod zapis satan z malo začetnico), z uporom pa pristane na dnu nebeške hierarhije (šele tedaj pridobi svojo lastno identiteto). Apokaliptična literatura pozna Satana, upornika proti Bogu, zato lahko beremo v Razodetju: "Veliki zmaj, stara kača, ki se imenuje Hudič in Satan in ki zapeljuje vesoljni svet, je bil vržen na zemljo, z njim vred pa so bili vrženi tudi njegovi angeli" (Raz 12,9).

Med apokaliptično književnostjo in preroki vseeno obstajajo velike razlike. Največja izhaja iz gledanja na poslednje dni, na Gospodov prihod. Medtem ko je za apokaliptike to konec sveta, sodba pa je namenjena vsem ljudem, se zdi, da preroki oznanjujejo konec

sveta v smislu konca trpljenja za izvoljeno izraelsko ljudstvo, **ki se vpisuje v zgodovino izvoljenega ljudstva**. Boj med dobrim in zlim – med Satanovo vojsko in božjo vojsko – preroki tako prikazujejo kot boj med Izraelci in sovražnimi ljudstvi.

V nadaljevanju se bomo posvetili nekatere posebnostim, ki odlikujejo najvidnejši biblični apokalipsi. Pozornost bomo tako usmerili na starozavezno *Danielovo apokalipso* in novozavezno *Janezevo razodetje*.

AVTORSTVO APOKALIPS

Za apokaliptično literaturo velja, da je podpisana s simbolnim imenom, se pravi, da je psevdonimna. Takšnega podpisovanja niso vpeljali šele v medzavezni književnosti, ampak so ga poznali že Egipčani, vendar moramo biti pri tem pozorni na dejstvo, da se je judovska apokaliptika počasi razvila v popolnoma nove smeri in tako dobila popolnoma nove razsežnosti. Njena apokalipsa je temljila predvsem na judovski literarni tradiciji in zgodovini.

Seveda najdemo psevdonimnost, ki je specifična značilnost apokaliptičnega pisanja, že v nekaterih drugih delih Stare zaveze, toda takšnih, ki že spominjajo na apokaliptične spise. V zvezi s tem se velikokrat omenjajo odlomki iz Izaije 24–27, ki ga imamo že za Izaijevo "veliko apokalipso" in bi psevdonimnost lahko razložili kot značilnost te literarne zvrsti. Nato se stvar pojavi še pri Zahariju 9–14, ki po mnenju nekaterih strokovnjakov prav tako velja za apokaliptično pisanje.

Vprašanje je, zakaj je bila psevdonimnost tako priljubljena ravno med apokaliptiki. Razlogov je več: nekateri strokovnjaki poudarjajo, da je čas nastanka apokalips čas nevarnosti, ogroženosti, pa tudi trpljenja judovskega naroda. Ljudje si niso upali odkrito nasprotovati vladarju – graja je bila možna le prek psevdonimnosti in simboličnega jezika, tako da se je za zaviti besedami skrivala resnica o trpljenju naroda. Najbolj sprejeta misel o vzrokih za psevdonimnost pa ostaja

v tem, da "bi bil apokaliptični pisec lahko bolje slišan, če bi njegova dela bila podpisana v imenu kakšne slavne osebe iz preteklosti, katere fiktivno avtorstvo bi jim dalo avtoriteto, ki je sicer ne bi mogli imeti"². Apokaliptiki so **potrebovali** psevdonimnost zato, ker so **tako** biblična imena (očakov in prerokov) dajala večjo veljavo njihovim delom, hkrati pa tudi zato, ker so verjeli, da bi biblična oseba, pod imenom katere so se predstavljali, v težkih dneh govorila ravno tako kot oni. Na podlagi povedanega lahko sklepamo, da je v psevdonimnost zajeto dogajanje sodobnosti, hkrati pa se v njej zrcali tudi avtorjeva želja po **odmevnosti** in priznanju njegovega dela.

Psevdonimnost velja za vse biblične apokalipse, razen za poslednjo knjigo Nove zaveze, Razodetje. Pisatelj te knjige se nam celo trikrat predstavi z imenom Janez (ime je poudarjeno tudi s svojilnim zaimkom "jaz"):

"Janez sedmim Cerkvam, ki so v Aziji" (Raz 1,4),

"Jaz, Janez, vaš brat in z vami soudeležen pri stiski, kraljestvu in stanovitnosti v Jezusu" (Raz 1,9),

"Jaz, Janez, sem tisti, ki je slišal in videl vse to" (Raz 22,8).

Kot vidimo, je bil Janez med ljudmi Male Azije najverjetneje široko znan. Morda so bila njegova dela že splošno sprejeta in uveljavljena (če pri tem mislimo na največkrat omenjenega možnega avtorja, namreč na Janeza, pisatelja četrtega evangelija) in se mu zato ni bilo treba predstavljati s tujim imenom. Razodetje je na ta način dobilo "značaj javnosti". Zgoraj smo omenili možnega pisatelja Razodetja, vendar Osborne pravi, da ga težko enačimo z Janezom Evangelistom, saj "se sam nikoli ne poimenuje "apostol", temveč si preprosto reče "suženj" (1,1), "prerok" (1,3; 22,9) in eden izmed svojih "bratov prerokov" (22,9; 19,10)"³. Strokovnjaki še danes podajajo različna mnenja o avtorstvu Razodetja. Tako se med možnimi avtorji poleg Janeza Evangelista omenja tudi "Janez Krstnik, neki starejši Janez, Janez Marko in neki drug Janez" (povzeto po Osbornu), vse to pa hkrati

ne izključuje možnosti, da je Razodetje, tako kot druge apokaliptične knjige, napisano psevdonimno.

RAZVOJ ANGELOLOGIJE IN DEMONOLOGIJE

Ena izmed pomembnih novosti, na katere vpliva literarna zvrst apokalipse, je razvoj angelologije in demonologije. Apokaliptična književnost s tem razširi svoj vpliv na vse novozavezne kanonske knjige. Razvoj angelologije se kaže predvsem v "podrobnostih o njihovem številu, njihovih imenih, funkcijah in naravah"⁴. Daniel nebeško množico popisuje takole: "Tisočkrat tisoči so mu stregli in desettisočkrat desettisoči so stali pred njim" (Dan 7,10). Gre torej za nepregledne vrste angelov, ki služijo Bogu. Tudi Razodetje podobno opisuje številnost njegovih "svetih": "Med videnjem sem vsenaokrog prestola in živih bitij ter starešin slišal glas mnogih angelov. Njih število je bilo desettisočkrat deset tisoč in tisočkrat tisoč." (Raz 5,11.) To so angeli, ki Bogu zvesto služijo že od vsega začetka – v to število torej niso zajeti angeli, ki so se Bogu uprli. Satanova vojska pa je prav tako številna: "Njih število bo, kakor je peska ob morju" (Raz 20,8).

Apokaliptična literatura med drugim vpliva na Novo zavezo tudi z imenoslovjem. Le na redkih mestih Stare zaveze se pojavi ime angela – v Tobijevi knjigi se tako na primer pojavi nadangel Rafael. V Danielovi knjigi sta omenjena kar dva nadangela: Gabriel in Mihael. Pogosteje pa se imena štirih nadangelov – Gabriel, Mihael, Rafael, Uriel – uporabljajo v pozni apokaliptični literaturi (v Razodetju se po imenu kliče le Mihael) in v Novi zavezi. Na tem mestu lahko omenim še dejstvo, da se je v tem času razvila "vera" v angele varuhe narodov. Daniel omenja, da je nadangel Mihael varuh izvoljenega izraelskega ljudstva: "Nikogar namreč ni, ki bi se z menoj bojeval proti njim razen vašega kneza Mihaela" (Dan 10,21).

Z angeli je povezan tudi izvor zla. Ta tema je zelo zanimala apokaliptike (Prva

Henohova knjiga), največ misli pa so namenili Satanu. Izraz "satan" se je sprva nanašal na "skušnjavca" (kar je najlepše razvidno iz Jobove knjige) ali "nasprotnika" Boga. Vendar satan v tem pomenu še vedno ostaja samo zastopnik Boga: ne ravna še po lastni volji. Apokalipse oziroma nekatere knjige Stare zaveze pa to vizijo popolnoma spremenijo: Satan je tisti, ki zbere svojo vojsko, da bi se uprl Bogu. Njegov pomen je zato najbolj viden v prikazovanju poslednjih dni, ko se bodo on oziroma "sinovi teme" bojevali s "sinovi luči".

SIN ČLOVEKOV V POMENU APOKALIPTIČNEGA MESIJE

V mnogih apokalipsah se pojavi izraz "Sin človekov". Prvič ga najdemo v Danielovi knjigi: "V nočnih videnjih sem gledal: Glej, skupaj z oblaki neba je prihajal nekdo kakor Sin človekov" (Dan 7,13). Izraz je simboličen, vendar ga pisatelj sam razloži nekaj vrstic kasneje: "sodba (je) dana svetim Najvišjega" (Dan 7,22). Russel ugotavlja, da ".../ "Sina človekovega" težko razlagamo kot Mesijo /.../ ali seveda, razen simbolično, kot kakršnegakoli posameznika"⁵. Na tem mestu se z Russlom moramo strinjati, saj če pogledamo celoten tekst, opazimo, da je sodba – predvsem poslednji boj – dana v roke nadangelu Mihaelu od Boga. Mihael pride poslednje dni s svojo vojsko angelov, da bi kaznoval krivične in poplačal pravične. Izraz "Sin človekov" se pri Danielu tako povezuje z nadangelom Mihaelom in njegovo vojsko angelov. Lahko rečemo, da pisatelj apokalipse na tem mestu z izrazom "Sin človekov" simbolizira božje ljudstvo. Kot piše v Uvodu v Danielovo knjigo, je "ta ideja še posebej vidna in sprejemljiva v luči hebrejskega pojmovanja t. i. korporativne osebnosti, ki dopušča enačenje vsega ljudstva z eno osebo, ki to ljudstvo predstavlja"⁶. Pomen Danielove knjige zato **odseva** predvsem v spremembi iz kolektivnega dojemanja družbe v individualizacijo vsakega posameznika, kar se (simbolično) prvič pojavi prav z omenjeno podobo sina človekovega.

Najverjetneje je na Daniela vplival prerok Ezekiel: "Rekel mi je: Sin človekov, postavi se na noge in govoril bom s teboj. Ko mi je govoril, je prišel vame duh in me postavil na noge." (Ezk 2,1–2.) Vendar je pri Ezekielu s tem izrazom mišljen "smrtnik", medtem ko gre pri Danielu za bitje nadnaravnega reda, saj pripada nebeškemu zboru.

V Svetem pismu se poleg izraza "Sin človekov" večkrat uporablja besedna zveza "Božji sin". Izrazov med seboj ne smemo enačiti, kajti njuna oblast in moč nad svetom se močno razlikuje: "Sinu človekovemu" je dana oblast in sodba na nebeškem območju, medtem ko "Božji sin" uveljavlja božjo oblast zoper vse kaotične moči (na) sveta(u). Pri tem pa vseeno ne smemo pozabiti, da oba lika potrjujeta da(v)no obljubo odrešenja.

Poseben pomen dobi izraz "Sin človekov" v novozavezni apokaliptiki, v kateri se besedna zveza povezuje s svojstveno vlogo Jezusa Kristusa, Odrešenika človeštva. Izraz se zlasti pojavlja na mestih, kjer Jezus opozarja na bližino "konca sveta" in poslednje sodbe: ".../ bodite pripravljeni, kajti ob uri, ko ne pričakujete, bo prišel Sin človekov" (Lk 12,40). Jezusovo svarilo tako govori o prihajajočem nebeškem kraljestvu, ki mu bo pravično vladal Sin človekov. Citat tako jasno izenačuje pomen Sina človekovega/Jezusa Kristusa s pričakovanjem Mesije.

Združitev lika Jezusa Kristusa s pojmom "Sina človekovega" opazimo v Evangeliju po Marku, kjer beremo: "Véliki duhovnik ga je znova vprašal: "Si ti Mesija, Sin Slavljene-ga?" Jezus mu je odvrnil: "Jaz sem. In videli boste Sina človekovega sedeti na desnici Moči (tj. na desnici Boga) in priti z oblaki neba."" (Mk 14,61–62.) Kot povzame Horsley: "Z uporabo istega izraza "Sin človekov" tako za Jezusa kot za mučenega Mesija in kasnejšega tožnika/rešitelja/sodnika, Marko utegne biti prvi /.../ ki predlaga, da gre pri obeh za isto osebo"⁷. Evangeliji prikazujejo Sina človekovega kot sodnika, rešitelja in tožnika. Tako se postavi na zanimiv položaj Markov evangelij, ki se osredotoča

na mesijevo vlogo tožnika v dneh sodbe: "Kdor se sramuje mene in mojih besed pred tem prešuštnim in grešnim rodом, se ga bo tudi Sin človekov sramoval, ko bo s svetimi angeli prišel v veličastvu svojega Očeta" (Mk 8,38).

Popolnoma drugačno vlogo pa Sinu človekovemu pripisuje Matejev evangelij: "Ko pride Sin človekov v svojem veličastvu in vsi angeli z njim, takrat bo sédel na prestol svojega veličastva. Pred njim bodo zbrani vsi narodi in ločil bo ene od drugih, kakor pastir loči ovce od kozlov." (Mt 25,31–32.) Božji prestol simbolizira vsemogočnost Sina človekovega, kajti "Bog bo ukrepal. Izvlekel je edino orožje, ki bo uničilo zlo, ki je premagalo zlo: Križ."⁸ Sodba tako predstavlja moč in oblast Sina človekovega, ki prihaja od Boga: "Jezus je pristopil in jim spregovoril: "Dana mi je vsa oblast v nebesih in na zemlji"" (Mt 28,18). Novozavezna apokaliptika na tak način izraža "suverenost Boga, ki je najpomembnejša tema skoraj vseh judovskih in krščanskih apokalips"⁹.

Bistvena karakteristika in novost krščanske apokaliptike je tako vloga Sina človekovega/Jezusa Kristusa v poslednji sodbi, ki skupaj s pojavom paruzije (Mt 24) oblikuje nov pogled na apokaliptično mišljenje.

SIMBOLIČNOST JEZIKA

Goethe je nekoč v skladu z biblično tradicijo dejal: "Resničnega, ki je isto z božanskim, ne moremo nikoli naravnost spoznati. Gledamo ga le v odsevu, v prisposodi, v simbolu, v posamičnih in sorodnih predstavah. Spoznali ga bomo kot neoprijemljivo življenje in se ne bomo odrekli želji, da bi ga še bolj doumeli."¹⁰ Prek simbola se v religiji tako odkriva Resnica, ki je Bog. Simbol se vedno nanaša na nekaj, česar se ne da imenovati, opisati in oprijeti. S simbolom presegamo te danosti. Z njim apokaliptiki izražajo tisto neizrekljivo – božje skrivnosti in načrte za prihodnost.

V nadaljevanju si bomo pogledali *najpomembnejše* simbole, ki jim bomo iskali skrite

pomene. Ustavili se bomo zato predvsem pri pomenu nekaterih barv in števil.

BARVE

Svetloba se v Svetem pismu pojmuje kot prisposoda ali pa kot odsev Boga. Toda tudi svetloba je samo ustvarjena: "Bog je rekel: »Bodi svetloba!« In nastala je svetloba. In Bog je ločil svetlobo od teme." (1 Mz 1,3.) Stvaritev svetlobe je povezana z različnimi barvami, prav s paletو barv pa je Bog že na začetku sklenil zavezo s svojim izvoljenim ljudstvom (zgodba o Noetu).

Mavrica se pojavi tudi v apokaliptični literaturi. V Razodetju, kjer se mavrica pojavi kar dvakrat, beremo: "Nato sem videl drugega mogočnega angela, ki se je spuščal z neba, ogrnjen v oblak. Nad njegovo glavo se je pela mavrica, obličje je imel kakor sonce in noge kakor ognjene stebre" (Raz 10,1). Mavrica, ki obdaja angela, simbolizira voljo Boga, ki hoče ponovno skleniti zavezo s sicer po mnogih nesrečah zdesetkanim, a zato prečiščenim ljudstvom.

Apokaliptiki so pogosto uporabljali simbolično govorico barv, pri tem pa so se opirali na Staro zavezo, ki ima močno razvito barvno simboliko. V Novi zavezi, z izjemo Razodetja, ta ni prisotna.

Janezovo Razodetje velikokrat omenja *belo* barvo: "Zatem sem videl velik bel prestol in njega, ki je sedel na njem. Zemlja in nebo sta pobegnili izpred njegovega obličja in zanj ni bilo prostora." (Raz 20,11.) Belina božjega prestola simbolično kaže na veličino in sijaj Boga. Boga se zato največkrat prikazuje v belih in zlatih odtenkih. Tudi drugi apokaliptiki pogosto uporabljajo belo barvo. Tako pravi prerok Daniel: "Takrat so bili povzdignjeni prestoli in Staroletni se je usedel. Njegovo oblačilo je bilo belo kakor sneg in lasje na njegovi glavi kakor čista volna." (Dan 7,9.) Zanimivo je, da se od petnajstih oz. štirinajstih omemb bele barve v Razodetju, če ne štejemo drugega belega konja, ki ima po mnenju nekaterih drugačen pomen, ta

barva pojavi največkrat v zvezi z obleko (kar osemkrat). Morda je razlog najti v tem, da bela barva izžareva življenje, moč, ognjevitost. Iz nje izhajajo vse barve, zato ni čudno, da so apokaliptiki belo barvo povezovali z neskončno stvariteljsko močjo, čistostjo in zmago: "Nato sem videl nebo odprto in prikazal se je bel konj. Ta, ki ga je jezdil, se imenuje Zvesti in Resnični. Ta pravično razsoja in se bojuje." (Raz 19,11.) Zanimivo pa je, da se bela barva v Razodetju pojavi še enkrat, in sicer v popolnoma drugačnem sobesedilu: "In glej, prikazal se mi je bel konj, in tisti, ki ga je jezdil, je imel lok. Jezdec je dobil venec in odšel kot zmagovalc in da bi zmagal." (Raz 6,2.) Ta jezdec simbolizira vojno. Ne smemo ga enačiti s prej omenjenim jezdecem na belem konju, vseeno pa jima lahko najdemo skupno točko: cilj jima je zmaga. Opazimo lahko, da ista barva včasih na videz spremeni svoj pomen. Bela barva, ki največkrat predstavlja navzočnost Boga, v tem primeru namesto miru in ljubezni prinese sovraštvo, bolečino, jok otrok. Jezdec na belem konju ne prizanesa nikomur (Raz 6,2), vendar tudi ob dnevu sodbe ne bo nikomur prizaneseno (Raz 19,11).

V nasprotju z božjo belino je ognjeno rdeča barva. Ogenj in z njim rdeča barva sta močno prisotna v celotni Novi zavezi, saj je rdeča barva simbol božje jeze, sodbe in greha. Vendar sta tudi bela in rdeča barva povezani med seboj: dan se začena z jutranjo rdečino, hkrati pa se z njo tudi končuje. Rdeča barva je zato ne samo barva smrti, ampak je hkrati povezana z začetkom, srečo, toploto in bližino. Z rdečo barvo je v Bibliji označen pekel: "Hudič pa, ki jih je zapeljal, je bil vržen v jezero z ognjem in žveplom" (Raz 20,10). Rdeča je zato predvsem barva zla. Apokaliptiki jo uporabljajo kot znamenje upora proti Bogu in božji vojski. Vendar se prav tako kot bela barva pojavlja v božjih sferah: "Njegov prestol so bili ognjeni plameni in njegova kolesa goreč ogenj. Ognjena reka je tekla in se izlivala pred njim." (Dan 7,9–10.) Prerok Izaija sprašuje Boga, zakaj je njegova obleka

vsa rdeča. In Bog mu odgovori: "V svoji jezi sem strl ljudstva, potolkel sem jih v svoji srditosti in jim spustil sok/kri na zemljo" (Iz 63,6). Rdeča barva vedno simbolizira nasilje in jezo, po drugi strani pa tudi odrešenje in vstajenje. Kaže tako na trpljenje kot tudi na vstajenje.

NUMEROLOGIJA

Še bolj kot barve so za apokaliptično literaturo pomembna števila. Največkrat se pojavljajo števila 3, 4, 7, 10 in 12. Apokaliptiki uporabljajo ta števila in njihove **izpeljanke** (70, 144), da z njimi napovedo konec sveta. V apokaliptični literaturi obljube prerokov postanejo trditve. Na klic "Koliko je dni tvojega služabnika? Kdaj boš izvršil sodbo nad mojimi preganjalci?" (Ps 119,84) nam tako apokaliptiki podajo točen datum, **vendar je tudi ta simboličen**: "Vstani in izmeri Božje svetišče in oltar ter tiste, ki molijo v njem. Dvorišče pa, ki je zunaj svetišča, izpusti in ga ne meri. Bilo je namreč prepuščeno poganom, ki bodo dvainštirideset mesecev teptali sveto mesto." (Raz 11,1–2.)

Veliko pozornost apokaliptiki namenjajo številu sedem, zato si bomo to število podrobneje pogledali. Število sedem je v Bibliji število, ki zaznamuje (po)polnost. V Danielovi knjigi je število sedem omenjeno že na samem začetku: "Sedem dob bo preteklo nad teboj, dokler ne spoznaš, da ima Najvišji oblast nad človeškim kraljestvom ter ga daje, komur ga hoče." (Dan 4,22.) V Razodetju beremo podobno: "To govori on, ki drži v svoji desnici sedem zvezd in ki stopa med sedmimi zlatimi svečniki" (Raz 2,1).

Število sedem lahko simbolizira tudi Satanovo moč: ".../ velik zmaj, rdeč kot ogenj, ki je imel sedem glav in deset rogov, na njegovih glavah pa je bilo sedem diademov" (Raz 12,3). V drugem delu Razodetja Janez piše: "Nato sem na nebu videl drugo znamenje, veliko in čudovito: sedem angelov, ki so nosili sedem nadlog. Te so poslednje. Kajti z njimi se je dopolnil Božji srd." (Raz 15,1.)

Če omenjene primere primerjamo med seboj, ugotovimo, da se število sedem pogosto uporablja v zvezi z negativnimi stvarmi, ki so povezane s človeštvom. Nadloge vedno pošilja Bog in s tem opozarja ljudstvo, da se bližajo poslednji dnevi. Poslednji dnevi pa so povezani z vstajenjem in življenjem po smrti, zato ima število v mnogih primerih pozitiven predznak. V Danielovi knjigi (Dan 3,19) je opaziti, da Bog bedi nad svojimi zvestimi: nad tremi mladeniči ogenj tako nima moči. V Razodetju pa je število sedem povezano tudi z mirom, ki ga prinaša Jezus Kristus: "/.../ milost vam in mir od njega, ki je, ki je bil in ki pride, in od sedmih duhov, ki stojijo pred njegovim prestolom" (Raz 1,4).

Opazimo torej, da število sedem v mnogih primerih kaže na prisotnost Boga. V sebi združuje števili tri in štiri – tri, ki simbolizira troedinost Boga, in štiri, ki je znamenje univerzalnosti (štirje deli sveta v Razodetju). Lahko bi povzeli, da je značilnost apokaliptičnega števila sedem njegova dvoumna raba: na eni strani je povezano s trpljenjem ljudi (izraelskega naroda), po drugi strani pa kaže na Božjo navzočnost in rešilno roko ob koncu sveta.

SKLEP

V članku smo prikazali vpliv preroške literature na nastanek (biblične) apokaliptične književnosti. Preroki pomagajo pri razumevanju nekaterih specifičnih lastnosti bibličnih apokalips.

V novozavezni apokaliptični literaturi tako dobi nove in večje razsežnosti predvsem izraz "Sin človekov", ki ga apokaliptiki označijo kot "nadnaravno bitje" in ki prinaša nove predstave o koncu sveta. Apokaliptiki ga tako največkrat vidijo kot sodnika in tožnika v dneh poslednje sodbe, ko bo pravično sodil vsakemu posamezniku. Specifična lastnost novozavezne apokaliptike je, da Sina človekovega izenačuje z Jezusom Kristusom, Odrešenikom sveta in človeštva.

Tudi ko je številčno novozavezna apokalipsa zelo natančna, ostaja zavita v simboliko. Namen biblične in posebej krščanske apokalipse je bil poleg svarila vedno tudi tolažba v preizkušnjah izvoljenega ljudstva in vir novih moči v času preganjanja kristjanov. Biblična apokaliptična besedila, četudi so razodetje v polnem pomenu besede, razodevajo predvsem Božjo pravičnost, usmiljenje in dobroto, zato niso najprej grožnja s smrtjo, ampak so predvsem vir novega upanja. V tej luči se nam razkriva temeljna svojstvenost bibličnih apokaliptičnih besedil. Čeprav jih lahko, kot smo pokazali v drugi razpravi,¹¹ po literarni zvrsti primerjamo s podobnimi besedili okoliških narodov, je med njimi bistvena razlika. Izvenbiblična besedila razkrivajo prihodnje dogodke in ponujajo bralcu ključ in moč, da bi jih obvladal ali se jim izognil. Svetopisemska besedila pa razodevajo pomen prihodnosti, ki je pred nami in kjer se bo Božje ljudstvo izčistilo in kjer se bo Bog znova razodel v svoji veličini, pravičnosti in dobroti, zato prebujajo novo vero in upanje v življenje.¹²

LITERATURA

Harrington, Wilfrid J., 1993: *Revelation*. Collegeville, Minn.: Liturgical Press.

Horsley, Richard A., 2000: *The Kingdom of God and the Renewal of Israel: Synoptic Gospels, Jesus Movements, and Apocalypticism*. [V]: *The Encyclopedia of Apocalypticism. Vol.1. The Origins of Apocalypticism in Judaism and Christianity*. New York and London: Continuum. 303–345.

Kovač, Edvard: Pregljiva apokalipsa v njegovi noveli *Thabiti kumi*, V: Ivan Pregelj, Interpretacije 9 (Ur. Marjan Dlogan), Nova revija 1999, 194–206.

LaCocque, André, 2003: Iz smrti v življenje. Sedemintrideseto poglavje Ezekiela. [V]: *Misliti Biblijo* (LaCocque, André & Ricoeur, Paul). Prevredla Vera Troha. Ljubljana: Nova revija (zbirka Hieron). 198–231.

Osborne, Grant R., 2002: *Revelation*. Grand Rapids, Mich.: Baker Academic.

Rosenberg, Alfons, 1987: *Odkrivajmo simbole: prasinboli in njihovo spreminjanje*. Prevod in spremno besedo napisal Alojzij Slavko Snoj. Celje: Mohorjeva družba, 1987.

Russel, D. S., 1992: *Divine Disclosure. An Introduction to Jewish Apocalyptic*. London: SCM Press Ltd.

Russel, D. S., 1964: *The Method & Message of Jewish Apocalyptic: 200 BC – AD 100*. Philadelphia: The Westminster Press.

Sveto pismo, 1997: Slovenski standardni prevod. Ljubljana: Svetopisemska družba Slovenije.

1. D. S. Russel, *The Method & Message of Jewish Apocalyptic*, str. 90
2. D. S. Russel, *The Method & Message of Jewish Apocalyptic*, str. 130.
3. Grant R. Osborne, *Revelation*, str. 2.
4. D. S. Russel, *The Method & Message of Jewish Apocalyptic*, str. 240.
5. D. S. Russel, *The Method & Message of Jewish Apocalyptic*, str. 326.
6. *Sveto pismo*, str. 1089.
7. Richard A. Horsley, *The Kingdom of God and the Renewal of Israel: Synoptic Gospels, Jesus Movements, and Apocalypticism*, str. 331.
8. Wilfrid J. Harrington, *Revelation*, str. 24.
9. Grant R. Osborne, *Revelation*, str. 31.
10. Citat je vzet iz knjige Alfonsa Rosenberga, *Odkrivajmo simbole: prasimboli in njihovo spreminjanje*, str. 25.
11. Lučka Urbanija, *Apokalipsa v Kumrskih rokopisih*, Tretji dan 2009.
12. Edvard Kovač, *Pregljeva apokalipsa v njegovi noveli Thabiti kumi*, str. 195.

R. Dolinar:
Nebo in obličje 3